

Town Deal Sterke Streken

Deel 1

Inleiding

In navolging van de thematische City Deals heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken, mede op verzoek van de koepelorganisaties van middelgrote (M50), kleinere (K80) en plattelandsgemeenten (P10), het samenwerkingsinstrument Town Deals ontwikkeld. De gemene deler van beide deals is dat partijen gelijkwaardig samenwerken aan complexe opgaven en tot vernieuwing komen. Deze vernieuwing kan gaan over een andere aanpak van een project, innovatie in een proces, ontwikkeling van nieuw beleid of een andere manier van financieren.

In een Town Deal staan projecten uit kleine of middelgrote gemeenten centraal. Samen met verschillende deskundigen uit ministeries, kennisinstellingen en adviesbureaus wordt op locatie met gemeente en inwoners uitgevonden óf en *hoe* het ook anders kan. Slimmer, innovatiever, beter en het liefst ook leuker. Met deze werkwijze wordt wederzijds geleerd doordat lokale-, provincie- en Rijksambtenaren samen de uitdagingen ervaren waar gemeenten en hun inwoners en ondernemers dagelijks mee te maken hebben. Dit zorgt voor een beter begrip van elkaars wereld en draagt bij aan betere beleidsvorming.

De Town Deal samenwerking is opgezet door de programma's Agenda Stad en Regio's aan de grens (BZK). In deze dealtekst wordt eerst ingegaan op deze programma's waarna het thema van deze Town Deal en de doelen van de samenwerking worden benoemd. Verder worden de partijen (deel 2), de afspraken (deel 3) en het proces en de organisatie (deel 4) beschreven.

Nationale programma's

Agenda Stad

Gemeenten, departementen, private partijen, kennisinstellingen en andere belanghebbenden werken aan de uitvoering van de Agenda Stad om innovatie en kennisdeling in complexe maatschappelijke- en transitieopgaven te stimuleren. Het interbestuurlijke innovatieprogramma Agenda Stad (BZK) is opgericht om de groei, innovatie en leefbaarheid van gemeenten in samenhang te versterken. Daarnaast fungeert de dealaanpak als een voortdurende terugkoppeling voor de uitwerking van Rijksbeleid op lokaal niveau. Inmiddels heeft de dealaanpak bewezen te werken. Bijvoorbeeld door de knelpunten als gevolg van de toenemende urbanisatie aan te pakken en de kansen ervan te benutten. Dit gebeurt in City Deals. Met de Town Deals hebben we een zelfde aanpak voor ogen. Een aanpak waarbij partijen gelijkwaardig samenwerken aan één thematische opgave. Vaak is op deze opgaven nog geen adequate aanpak voorhanden. De samenwerking van de genoemde partijen helpt om van elkaar te leren en nieuw beleid vorm te geven. In de deals worden de complexe uitdagingen slagvaardig en in gezamenlijkheid door partijen opgepakt en omgezet in concrete en waar mogelijk opschaalbare resultaten.

Betrokkenen willen hier invulling aan geven door middel van het sluiten van 'Town Deals'. Town Deals onderscheiden zich doordat ze:

- Een aansprekende ambitie formuleren ten aanzien van een lokale uitdaging;
- Met inzet van alle bestuurslagen en gerichte expertise hiervoor aan doorbraken werken;
- Slagkracht organiseren (gerichte expertise wordt ingezet door samenwerking met kennis-, private- en maatschappelijke partners);
- Betrokkenheid kennen van uiteenlopende publieke en private partijen (waaronder het Rijk) waarbij wederzijds leren centraal staat;
- Innovatief zijn en gericht op doorbraken, door bijvoorbeeld bestaande systemen anders vorm te geven;
- (Inter)nationaal aansprekend en opschaalbaar zijn.

Regio's aan de grens

Regio's aan de grens zijn gebieden met specifieke kansen en uitdagingen met betrekking tot het aan de grens leven, wonen en werken. Denk aan gebieden die grenzen aan Nedersaksen en Noord-Rijn Westfalen (Duitsland) en Wallonië en Vlaanderen (België). In veel van deze regio's staat de brede welvaart onder druk omdat er bijvoorbeeld sprake is van vergrijzing en wegtrekkende jongeren

(ontgroening) en is er vaak een gebrek aan passende werkgelegenheid. Voornoemde trends hebben een sterke invloed op de leefbaarheid van deze gebieden op de lange termijn. Zo verdwijnen bijvoorbeeld voorzieningen en arbeidsplaatsen en veroudert de woningmarkt.¹ Daarnaast hebben grensregio's door hun ligging ook vaak te maken met grensbelemmeringen, zoals een verminderde toegang tot scholen of een minder goed aansluitende infrastructuur naar het buurland. Daar staat tegenover dat regio's aan de grens door hun specifieke ligging veel internationale mogelijkheden hebben voor inwoners en ondernemers. Ze kunnen zich ontwikkelen door gebruik te maken van grote stedelijke gebieden vaak net over de grens met agglomeratievoordelen en een aantrekkelijke woon- en werkomgeving. Ook laat onderzoek zien dat, wanneer in regio's aan de grens goed wordt samengewerkt met buurlanden, dit tot economische groei en versterking van de sociale en fysieke leefomgeving kan leiden.²

Het programma Regio's aan de grens is een programma van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties dat zich inzet om de brede welvaart, oftewel goed wonen, leven en werken in grensregio's, te versterken. De inzet van het programma is faciliterend en gericht op interbestuurlijke, interdepartementale en grensoverschrijdende samenwerking zodat overheden hun taken goed kunnen uitvoeren in de specifieke context van regio's aan de grens. Hiermee wordt tevens bijgedragen aan het verwezenlijken van (trans)nationale opgaven zoals stikstof, infrastructuur en wonen.

Inhoudelijke context Town Deal Sterke Streken

Naast gemeenten in regio's aan de grens hebben ook andere kleine en middelgrote gemeenten, met name in het landelijk gebied, te maken met uitdagingen om hun gemeente of gebied aantrekkelijk te houden. Hoewel deze gebieden enorme kwaliteiten hebben, zien zij over langere termijn hun inwoners steeds ouder worden, terwijl jonge mensen vaak wegtrekken en niet meer terugkeren. In deze gemeenten kan groei worden gehinderd door gebrek aan woningen, passende werkgelegenheid of het verdwijnen van voorzieningen. Tegelijkertijd kunnen deze gebieden een belangrijke bijdragen leveren aan de opgaven waar ons land voor staat op het gebied van energie, landbouw en economie.

Het doel van deze Town Deal is door gelijkwaardige samenwerking nieuwe aanpakken en beleids- of procesinnovaties op gang te brengen. Zo wordt een impuls gegeven aan de kwaliteiten van de regio en werken we samen met inwoners aan nieuwe oplossingen om de aantrekkelijkheid van hun leefomgeving te verbeteren. Het in stand houden en waar mogelijk versterken van het woon- en vestigingsklimaat staat hierbij centraal. Niet alleen om bewoners vast te houden, maar ook om nieuwkomers aan zich te binden en in te wijden in de gemeenschap.

Goede interbestuurlijke samenwerking en samenwerking met maatschappelijke partners en inwoners zijn een randvoorwaarde om beleid te maken dat uitvoerbaar en toekomstbestendig is om de complexe opgaven waar de samenleving voor staat waar te maken.³ In de Town Deal willen we de afstand die soms tussen departementen en gemeenten gevoeld wordt overbruggen door bij elkaar op bezoek te gaan en samen te werken aan een doorbraak in een concreet lokaal project.

De focus van de gemeenten in het landelijk gebied richt zich op andere aspecten dan verstedelijking. Deze gemeenten investeren juist in de groene en blauwe gebieden van ons land. Gebieden die steeds meer waarde krijgen in een tijd dat het overal drukker wordt. Daarnaast leveren deze gemeenten een bijdrage aan het oplossen of voorkomen van problematieken waar ook andere gemeenten in Nederland mee te maken hebben. Hierbij vragen ze om hulp, maar vooral ook aandacht, begrip en waardering. Die willen we met de Town Deals bieden.

In de kleine en middelgrote gemeenten is de bijdrage die inwoners voor elkaar en voor hun buurt/gemeente over hebben niet te onderschatten. Gevoelens van gemeenschapszin en noaberschap spelen hierin mee. Het is niet voor niets dat mensen buiten de stedelijke gebieden vaker vrijwilligerswerk doen en hun burens beter kennen.

De belangstelling voor wonen buiten de stad is, zeker sinds de coronapandemie, gegroeid. Vanaf 2017 verhuizen meer mensen uit de Randstad naar gebieden buiten de stad.⁴ Ook staan de gemeenten ervoor open om met hun ruimte oplossing te bieden aan grootstedelijke en nationale opgaven.

¹ Rapport (leefbaarometer.nl)

² Europese Commissie (COM2017) 534 def., pag. 6-7

³ Kamerstukken II, 2022-2023, 33 047, Nr. 25

⁴ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/32/trek-uit-de-randstad-blijft-toenemen>

Voorwaarden voor deelname van gemeenten aan Town Deal

Gemeenten die zich aanmelden voor de Town Deal zijn gemotiveerd om samen met de partners in de impactpool werk te maken van de Town Deal. Hierbij stellen we vier eisen:

- Bestuurlijk én ambtelijk commitment, uitgedrukt in het ondertekenen van de Town Deal. Elke deelnemende gemeente stelt een bestuurlijk en ambtelijk trekker aan. Voor de ambtelijk trekker wordt achtervang geregeld.
- Cofinanciering (€5.000 per jaar).
- Gastvrijheid en open blik om samen te werken en te leren.
- Akkoord met het openbaar delen van ontwikkelingen en leerervaringen.

Deelnemende gemeenten Town Deal

De gemeenten zijn trots en gemotiveerd om hun gebied (nog) aantrekkelijker te maken. Zo staan er beeldbepalende gebiedsontwikkelingen op de rol met meervoudige opgaves in het landelijk gebied tussen stad en wad. Gemeenten maken dorpskernen aantrekkelijker voor wonen door het clusteren en verplaatsen van zware bedrijvigheid. Samen met grote lokale werkgevers pakken zij sociale kansen in het dorp op, ontwikkelen ze een businesscase om met regionale onderwijs- en opleidingsinstellingen en bedrijven de woningvoorraad te verduurzamen of wordt op een innovatieve manier een gebiedsvisie met de inbreng van inwoners gebruikers en overige stakeholders opgesteld.

Om de diverse uitdagingen op een vernieuwende manier aan te pakken, ondersteunen Agenda Stad en Regio's aan de Grens deze gemeenten met inzet vanuit deze Town Deal.

Samenhang met Rijksbeleid

Net als de huidige City Deals is de Town Deal thematisch en gericht op het aanjagen van vernieuwing op één specifiek onderwerp. In tegenstelling tot een gebiedsgerichte aanpak waar een bepaald gebied centraal staat, staat hier dus het thema centraal. In de eerste Town Deal is dat: aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat.

Om tot vernieuwing in aanpak of beleids- of procesinnovatie te komen, wordt meegewerkt aan actuele hulpvragen van gemeenten. Deze hulpvragen zijn beperkt tot één lokaal project per gemeente, waaruit bredere lering kan worden getrokken voor en door andere gemeenten, de provincies en het Rijk.

De kracht van deze deelaanpak schuilt mede in het feit dat er vooraf geen financiële prikkel is om mee te doen, maar dat het gezamenlijk vinden van doorbraken in taaie vraagstukken de belangrijkste drijfveer is. Dit garandeert dat gecommitteerde 'pioniers' deelnemen en elkaar uitdagen.

De ervaringen van de deelnemende gemeenten en de ambtenaren die samen meewerken aan de lokale projecten zorgen voor relevante input voor nieuw beleid. Deze voortdurende terugkoppeling kan hiernaast ook systeemfouten of andere knelpunten bij de uitwerking van beleid agenderen.

Deze Town Deal hangt samen en is afgestemd met het rijksprogramma Regio Deals, het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de Actieagenda Sterk Bestuur.

Doelen

Het algemene doel van deze Town Deal is leren en kennis ontwikkelen over het versterken van het woon- en vestigingsklimaat in deelnemende gemeenten en daarbuiten. De partijen streven naar het op gang brengen van nieuwe aanpakken en beleids- of procesinnovaties die een impuls geven aan de kwaliteiten van de regio en de neerwaartse spiraal in sommige gebieden doorbreken.

De Town Deal Sterke Streken richt zich op de volgende doelen:

1. **Ontwikkelen van vernieuwende aanpakken en instrumenten om het woon- en vestigingsklimaat te verbeteren (resultaat)**
Deze aanpakken worden ontwikkeld in en met de deelnemende gemeenten. Er wordt beoogd te komen tot lessen en instrumenten met een bredere betekenis voor Nederland. Hierbij is specifieke aandacht voor het borgen van kennis bij de gemeenten zelf.
2. **Gezamenlijk ervaren van uitdagingen en dialoog op gang brengen tussen departementen, provincies en gemeenten (wederzijds leren en versterken interbestuurlijke samenwerking)**
Met de Town Deal staan Rijk, provincie en gemeente naast elkaar. Om samen tot een betere aanpak van opgaven te komen en meer begrip te hebben voor elkaars rol. De ervaringen die met deze samenwerking ontstaan, worden door alle partijen benut om beleid te maken dat uitvoerbaar is en steeds te kijken hoe beleid beter kan.

3. **Agenderen van systemische knelpunten om te komen tot een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat (leren op systeemniveau)**
We willen ontdekken hoe gemeenten zelf sterker regie kunnen voeren op de ontwikkeling van een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat. Hierbij reflecteren we op de rol van iedere bestuurslaag en agenderen we knelpunten die hierbij naar voren komen.
4. **Delen en waar mogelijk opschalen van goede voorbeelden (impact)**
Beproefde en succesvolle nieuwe aanpakken en instrumenten verspreiden. Hierbij maken we gebruik van bestaande netwerken zoals VNG, P10, M50 en K80.
5. **Ontwikkeling van de Town Deal aanpak (lerende evaluatie)**
De Town Deal Sterke Streken is de eerste Town Deal die van start gaat. Proefsgewijs ondervinden we of en hoe de Town Deal aanpak effect heeft. Gedurende de looptijd worden de samenwerking en de resultaten geëvalueerd. Op basis hiervan wordt besloten of de Town Deal in deze vorm wordt doorgezet, wordt uitgebreid of aangepast.

Uitvoering

Om de uitvoering van de Town Deal zo “smart” mogelijk te houden is gekozen voor een opzet waarbij elke gemeente een urgent bestaand project of actuele hulpvraag inbrengt dat past binnen het thema aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat. De gemeenten selecteren dit project vanwege een gewenste intensivering of impuls bij de realisatie of vanwege een gewenste innovatie bij hun hulpvraag. Dit project of deze hulpvraag moet samenhangen met de hiervoor benoemde thema's. Binnen een jaar moet er op dit project een wezenlijk resultaat geboekt kunnen worden.

Impactpool

Om meedenk- en meewerkkracht te organiseren starten we een impactpool met experts en doeners uit het publieke, private en kennisdomein. Met deze pool verbinden verschillende organisaties zich om tegen gereduceerd tarief een maatschappelijke meerwaarde te leveren.

Het doel van de impactpool is om met gerichte expertise en ervaring een impuls te geven aan de ingebrachte projecten en tot vernieuwende antwoorden te komen op hulpvragen van gemeenten. Door samenwerking tussen de diverse partijen op locatie te organiseren, ervaren ze samen de knelpunten én werken vervolgens gezamenlijk aan een nieuw perspectief. Onze inzet is dat externe partijen op locatie werken met de ambtenaren en bestuurders van de gemeenten. In de praktijk betekent dit dat er bijvoorbeeld vier maal per jaar een of twee dagen ter plekke wordt meegewerkt. Projectvoortgang, eigenaarschap en strategische beslissingen blijven in handen van de gemeente.

Naast het werk aan de projecten organiseren we drie fysieke bijeenkomsten met de Town Deal coalitie. Tijdens deze bijeenkomsten bespreken we de voortgang in de projecten, ontwikkelen we een gezamenlijk verhaal en wisselen we ervaringen uit. De ervaren knelpunten, lessen en nieuwe perspectieven uit de Town Deal worden via de beleidsmakers van de departementen die op uitwisseling in het land gaan, benut bij het maken van beleid.

Werkplan

Direct na de start van de Town Deal wordt per gemeentelijk project een beknopt werkplan opgesteld. Dit gebeurt in samenwerking met partijen uit de Impactpool die gekoppeld zijn aan de gemeente. In het werkplan wordt onder andere de inzet van partijen, doelen, gewenste doorbraken, planning, financiën en beoogde resultaten beschreven.

Social Return On Investment (SROI)

Binnen de Town Deal wordt ingezet op het effectief benutten van de SROI methodiek bij zowel de deelnemende gemeenten als ook bij rijksoverheid. Het doel is om rijksoverheid en deelnemende gemeente meer bewust te maken van de kansen van SROI en samen al lerend SROI op creatieve en effectieve manieren in te zetten om zo de maatschappelijke impact van de Town Deal te vergroten.

Beoogde resultaten

Aan het eind van de looptijd worden de lessen en innovaties gedeeld en waar mogelijk opgeschaald naar andere partijen. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van ruimtelijke inrichtingsprincipes, een handreiking, bouwstenen voor een gebiedsontwikkeling of een bestemmingsplan. Ook kan dit via een relatie met het hoger en universitair onderwijs. Tevens wordt aansluiting gezocht bij relevante Partnerschappen van de Europese Agenda Stad om de kracht van het Europees steden netwerk te benutten en best practices en kennis uit te wisselen.

Onderliggende vragen - breder onderzoek

Zowel de uitdagingen als de kansen stellen gemeenten voor capaciteits- en kennisvraagstukken. We leggen speciale focus op drie thema's waarop de Town Deal partijen van elkaar kunnen leren in de uitwisselingsbijeenkomsten:

1) Ontwerpend kijken (én interveniëren) om gebied aantrekkelijker te maken

- Welk toekomstbeeld zien we voor deze plek?
- Hoe maken we dit gebied het wonen en bezoeken waard?

2) Rolinvulling gemeente in complex netwerk van partners en participatie (extern)

- Hoe moeten we dit aanpakken als gemeente? Welke rol kan en moet de gemeente innemen?
- Hoe voeren we een goed gesprek tussen inwoners en stakeholders rond de complexe situatie?
- Hoe houden we – met alle ruimtelijke ontwikkelingen – zelf regie op ons gebied?

3) Koppelkansen en integraal werken (intern en gemeente-provincie-Rijk)

- Hoe organiseren we een goed samenspel tussen Rijk, provincie en gemeente?
- Hoe combineren we verschillende opgaven (zoals water, wonen, klimaat, stikstof) met elkaar?
- Hoe komen we tot een goede visie voor dit gebied? Wat is het stappenplan? Welke tools kunnen we gebruiken?

DEEL 2: Partijen en hun gezamenlijke ambitie

Town Deal partijen

1. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, H.G.J. Bruins Slot;

Partij genoemd onder 1 handelend in haar hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna te noemen: het Rijk;

2. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Beesel, vertegenwoordigd door Anouk Huijs, wethouder, hierna te noemen: Gemeente Beesel;
3. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Bronckhorst, vertegenwoordigd door Wilko Pelgrom, wethouder, hierna te noemen: Gemeente Bronckhorst;
4. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Noardeast-Fryslân, vertegenwoordigd door Bert Koonstra, Wethâlder, hierna te noemen: Gemeente Noardeast-Fryslân;
5. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Het Hogeland, vertegenwoordigd door Arjen Nolles, wethouder, hierna te noemen: Gemeente Het Hogeland;
6. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Voerendaal, vertegenwoordigd door Wil Houben, burgemeester, hierna te noemen: Gemeente Voerendaal;

Partijen genoemd onder 2 tot en met 6 ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: de Gemeenten;

7. Platform31, te dezen vertegenwoordigd door de heer V. Everhardt, algemeen directeur, hierna te noemen: Platform31;

Hierna allen tezamen genoemd: Partijen.

DEEL 3: Afspraken

Partijen spreken samen de ambitie uit om de krachten te bundelen en komen overeen:

- Een Town Deal te sluiten met de ambitie te komen tot een versterkt woon- en vestigingsklimaat in kleine en middelgrote gemeenten. Hiermee streven de partijen naar het op gang brengen van nieuwe aanpakken en beleids- of procesinnovaties die een impuls geven aan de kwaliteiten van de regio en de neerwaartse spiraal in sommige gebieden doorbreken.
- Zich te committeren aan een eenjarig traject van samenwerking, waarin zij verantwoordelijk zijn voor de genoemde afspraken en kwaliteit van de resultaten in relatie tot de doelstellingen.
- Actief deel te nemen aan de Town Deal en bij te dragen aan activiteiten met het door partijen ingebrachte project (zoals beschreven in: Deel 3 afspraken).
- Te investeren in de samenwerking door een bijdrage in de cofinanciering (zoals beschreven in: Deel 4 Proces en organisatie) en het beschikbaar stellen van een ambtelijk projectleider voor continuïteit op het project en om activiteiten in het kader van de Town Deal samen met inbreng en ondersteuning vanuit de impactpool voor te bereiden en uit te voeren.

Inzet en acties Partijen

Het Rijk

Het Rijk zal zich inspannen om bestaande of nieuwe versnellingsmogelijkheden, leerpunten of barrières die naar voren komen uit deze Town Deal waar wenselijk en mogelijk te agenderen en waar

wenselijk en mogelijk te werken aan oplossingen in experimenteerruimte, regelgeving, regelingen, organisatie en rolopvatting.

Het Rijk, in casu het Ministerie van BZK, wordt vertegenwoordigd middels twee programma's:

- Enerzijds door het interbestuurlijk programma Agenda Stad, zal zich inspannen om de vernieuwende aanpakken en beleids- of procesinnovaties die worden ontwikkeld in deze Town Deal te versterken en te borgen; deze te verbinden met relevante onderdelen van BZK en met andere rijkspartijen; te zorgen voor goede interbestuurlijke verhoudingen met de betrokken medeoverheden. Tevens zal Agenda Stad deze Town Deal begeleiden, doorontwikkelen en de eindresultaten delen met andere gemeenten.
- Anderzijds door het programma Regio's aan de Grens, zal zich inspannen om vernieuwende aanpakken en handelingsperspectief binnen het thema van aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat binnen deze Town Deal te stimuleren en faciliteren; verbinding op te zoeken met andere rijkspartijen en de kennis en ervaring die zal worden opgedaan in deze Town Deal breder te verspreiden onder gemeenten in grensregio's.

De gemeenten

Elke gemeente brengt een project in waarin complexe opgaven samenkomen en brede kennis en ervaring nodig is om een aanpak te ontwikkelen die leidt tot succes en impact.

De gemeente **Beesel** heeft te maken met een overgangsgebied met een mix van woon- en werkfuncties. De gemeente wil dit gebied op een toekomstbestendige, duurzame manier transformeren en dit in goede processtappen vertalen. Dit alles met als doel een bijdrage te leveren aan zowel het woon- als het vestigingsklimaat in de gemeente. Hiervoor moet ze een complex proces starten waarbij goed in beeld gebracht wordt wat de gemeente wenselijk vindt voor dit gebied en welke impact dit heeft op de omgeving. Tevens wil de gemeente in beeld krijgen welke stappen daarvoor in de toekomst nodig zijn en hoe in de tussentijd gehandeld moet worden. Beesel wil met de Town Deal handvatten krijgen hoe om te gaan met de verschillende ambities, belangen en stakeholders en op welke wijze de transformatie van het terrein in gang gezet kan worden. Hiervoor wil de gemeente graag externe expertise aanboren.

De gemeente **Voerendaal** wil een integraal programma voor de kern Ubachsberg ontwikkelen. Deze kern staat voor een combinatie van opgaven op het gebied van de leefbaarheid. In een relatief kleine omgeving komen verschillende uitdagingen samen. Hierbij worden de verschillende opgaven op het gebied van onder andere onderwijs, wonen, landbouw, leefbaarheid en duurzaamheid op basis van een gedeelde (gebieds)visie benaderd. De gemeente wil komen tot een werkwijze waarbij inwoners, partners, ondernemers en gemeente samen nadenken over passende en innovatieve oplossingen. Het proces van co-creatie en samenwerken is een essentieel onderdeel van de aanpak en wordt op alle mogelijke manieren in het programma opgenomen. Er is een gedeeld besef dat alle betrokken partijen nodig zijn voor het realiseren van het doel. Het wordt de eerste keer dat in Voerendaal aan een integrale gemeenschaps- en gebiedsontwikkeling wordt gewerkt. De verwachting is dan ook dat hier een werkende methode uit volgt die beter aansluit bij de vraagstukken uit de dorpskern.

De gemeente **Bronckhorst** wil de leefbaarheid van haar kernen versterken. Voor de Town Deal wordt ingezoomd op Steenderen. De gemeenschap staat voor lokale uitdagingen op het gebied van de energietransitie en leefbaarheid. De afgelopen jaren is samengewerkt met de grootste werkgever, aardappelverwerker Aviko (onderdeel van het internationale concern en agrarische coöperatie Royal Cosun) om haar restwarmte te gebruiken voor een aangrenzend zwembad, sporthal en de school. In de Town Deal wordt verkend hoe inwoners, gemeente en ondernemers tot vernieuwende manieren komen om een impuls te geven aan de leefbaarheid, energietransitie en aantrekkelijkheid van Steenderen. Hiervoor gaat de gemeente actief op zoek naar win-win situaties, waarbij opbrengsten worden geïnvesteerd in de gemeenschap. Hierbij wordt gebruik gemaakt van expertise en meewerkkracht uit de impactpool met o.a. rijksambtenaren, ontwerpers, onderzoekers en adviseurs.

De gemeente **Noardeast-Fryslân** heeft een flinke verduurzamingsopgave. Het eigen woningbezit in de gemeente is 75%. 40% van de woningvoorraad heeft een label E,F of G. Bij veel inwoners ontbreekt de investeringscapaciteit om te verduurzamen, waardoor er een nieuwe categorie energiearmoede (aanstaande) is. Tegelijkertijd is er een groot aantal innovatieve bedrijven actief in de bouw, installatie, circulaire economie en biodegradable isolatiemateriaal. Daar komt bij dat het arbeidspotentieel met name zit in het mbo-segment. De werkgelegenheid in de regio is echter dusdanig dat jongeren vertrekken of dat er sprake is van relatief veel woon-werk kilometers. Het doel binnen de Town Deal voor de gemeente Noardeast-Fryslân is het opstellen van een gezamenlijke businesscase met ondernemers en het mbo. Om economisch perspectief te bieden aan de ondernemers in de regio zodat deze ondernemers bijdragen aan de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Daarnaast om te zorgen dat er voldoende aanwas voor nieuw personeel vanuit het mbo plaatsvindt.

Gemeente **Het Hogeland** wil het omvangrijke en al eeuwenoude Reitdiepgebied dat Stad Groningen met het Wad verbindt ontwikkelen. Dit is het oorspronkelijke gebied rondom de rivier de Hunze die slingerde van de Stad (Groningen) tot het Wad (toen nog Lauwerszee). Dit is het oudste cultuurlandschap van Europa: 2600 jaar continu bewoond. Het maakt zich op voor de uitdagingen van de verdere 21ste eeuw. Dit gebied is – in een voortdurende strijd met de elementen – altijd al roerig geweest. Nu is het opnieuw zaak om in de stroomversnelling van de huidige (en toekomstige) ontwikkelingen het hoofd boven water te houden.

De gemeente staat voor de taak om zaken die het hart van de Town Deal raken te verbinden, namelijk: een stromende woningmarkt, slimme voorzieningen en een zelfbewuste economie. Dat is echter maar een deel. Het behelst namelijk ook zaken als de stikstofproblematiek, verduurzaming en de kustversterking. Dit vraagt om een hoge graad aan 'lastechniek'. Temeer omdat er ook meerdere overheden zoals nabuur gemeente Westerkwartier (deels in de Reitdiepzone) en de provincie Groningen bij betrokken zijn.

Voor een gemeente als Het Hogeland is een gebiedsopgave als deze bepaald nog geen routine. Wij willen via de gebiedsopgave een samenhangende werkwijze ontwikkelen. Met als resultaat een ambitiedocument waarin richting wordt gegeven aan de gebiedsopgave die eruit voortvloeit.

Provincies

De provincies van bovenstaande gemeenten worden betrokken en worden waar relevant een rol gegeven aansluitend bij de lokale projecten.

Kennisinstellingen, private partijen en maatschappelijke organisaties

Partijen dragen bij door inbreng van kennis en ervaring en denken mee in de projecten van deze Town Deal waarin ze daadwerkelijk betrokken zijn. Ze dragen bij aan de verspreiding van de leerervaringen.

- **Platform31** zet zich in ter ondersteuning van Agenda Stad met betrekking tot de kwartiermakersfase van deze Town Deal. Hiernaast draagt zij gedurende de looptijd bij via kenniscocreatie en -verspreiding en door inhoudelijke bijdragen aan Community of Practice- en themabijeenkomsten. Ook spant Platform31 zich in om relevante kennis- en leerervaringen vanuit de Town Deal verder te verspreiden binnen haar netwerk, onder andere in P10, M50- en K80-verband, en om waar mogelijk / relevant verbindingen te leggen met haar eigen thema's en activiteiten.

DEEL 4: Proces en organisatie

Inwerkingtreding en looptijd

Deze Town Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening van deze Town Deal door alle partijen en eindigt op 11 mei 2024. Gedurende de looptijd worden de samenwerking en de voorlopige bevindingen geëvalueerd. Op basis hiervan wordt besloten of de Town Deal in deze vorm wordt voortgezet, uitgebreid of aangepast.

De samenwerking kent de volgende fasen:

- Opstartfase (2023-Q1): uitvraag projecten, vraagverheldering (canvas), selectie van gemeenten, vraagverdieping, matching partners impactpool, opstellen projectplan.
- Uitvoeringsfase (2023-2024): uitvoering projectplan op basis van planning door gemeente in samenwerking met partners uit de impactpool. Ophalen en bespreken van vragen en knelpunten die voor middelgrote en kleinere gemeenten van bredere betekenis zijn, onderling delen van kennis, uitvoeren tussentijdse evaluatie en bijstellen programma.
- Eindfase (2024): ophalen van bevindingen, implementatie en waar mogelijk opschaling van resultaten, opleveren breed toepasbare producten of instrumenten, bevindingen voor verbeteren beleid en extern delen van kennis.

De samenwerking tussen de ondergetekenden van de Town Deal heeft betrekking op alle fasen.

Monitoring en evaluatie

De voortgang van de Town Deal wordt geëvalueerd door de programmaleider in samenwerking met het interbestuurlijke programma Agenda Stad en het programma Regio's aan de grens. Monitoring van de uitvoering van de Town Deal vindt plaats op twee niveaus:

- op het niveau van de lokale projecten;
- op het niveau van de in Deel 1 genoemde doelen.

Op basis van deze evaluatie wordt gezien in welke vorm de Town Deal wordt voortgezet, uitgebreid of

aangepast. Deze evaluatie wordt met alle betrokken partijen besproken.

Halverwege de looptijd wordt een rapportage opgesteld waarin de eerste inzichten worden gedeeld. Hiernaast wordt in de rapportage vooruitgeblikt op de resterende looptijd en welke vervolgstappen genomen moeten worden om de resultaten uit de Town Deal te verspreiden en uit te breiden.

Governance

De governance van deze Town Deal is als volgt geregeld:

Programmaleider

De Town Deal wordt geleid door een programmaleider, die wordt ondersteund door de Town Deal werkgroep. De programmaleider wordt aangesteld door BZK in de voorfase van de Town Deal. De programmaleider is verantwoordelijk voor het goed verlopen van de Town Deal. Hiernaast draagt hij/zij zorg voor het leggen van verbindingen tussen partijen, zowel binnen als buiten de dealpartijen. De programmaleider stelt een werkplan, communicatieplan en begroting op die worden besproken in het projectleiders- en koepeloverleg.

Bestuurlijke overleggen

Er wordt een bestuurlijk overleg georganiseerd om de voortgang te bespreken en strategisch mee te denken over de Town Deal. Dit gebeurt in gesprek tussen de bestuurders van deelnemende gemeenten en de directeur Bestuur, Financiën en Regio's van BZK. De programmaleider van de Town Deal bereid dit overleg met de werkgroep voor.

Hiernaast kan er, indien relevant, casuïstiek worden geagendeerd in het interdepartementale directieurenoverleg Regio Deals en Regio's om rijksbreed strategisch mee te denken op knelpunten en oplossingen die zich in de Town Deal projecten voordoen.

Werkgroep Town Deal

De werkgroep is een wendbare, kleine groep die brede uitvoerende werkzaamheden voor de Town Deal oppakt en overleggen en bijeenkomsten voorbereidt. In de werkgroep zitten afgevaardigden van de programma's Agenda Stad en Regio's aan de grens. De werkgroep wordt voorgezeten door de programmaleider.

De werkgroep organiseert vier uitwisselingsbijeenkomsten per jaar (incl. start- en afrondingsbijeenkomst) waarin alle partijen uitgenodigd worden en met elkaar de inspiratie, inzichten en voortgang delen en knelpunten met elkaar uitwisselen en bespreken.

Projectleidersoverleg

In het projectleidersoverleg komen alle projectleiders van de Town Deal gemeenten bijeen met leden van de werkgroep. In het overleg wordt uitgewisseld over de voortgang van de projecten en worden gezamenlijke kansen en knelpunten besproken. Het projectleidersoverleg wordt voorbereid door de werkgroep en voorgezeten door de programmaleider.

Koepeloverleg

In het koepeloverleg komen de koepelorganisaties van middelgrote (M50), kleinere (K80) en plattelandsgemeenten (P10) en de VNG bijeen met leden van de werkgroep. In het overleg wordt uitgewisseld over de voortgang van de Town Deal en worden gezamenlijke kansen en knelpunten besproken. Het koepeloverleg wordt voorbereid door de werkgroep en voorgezeten door de programmaleider.

Financiering

Partijen leveren bijdragen in natura en in financiële middelen. De partijen maken gemiddeld 2 dagen per maand vrij voor werkzaamheden die voortkomen uit de Town Deal. Daarnaast dragen gemeenten elk een bedrag van € 5.000 euro per jaar bij aan de financiering van de deal. Het Ministerie van BZK draagt € 120.000,- per jaar bij aan de Town Deal en zorgt voor de procesmatige voorbereiding via de programma's Agenda Stad en Regio's aan de Grens.

De overige partijen dragen bij in natura.

Ook spannen alle partijen zich in om indien nodig voor specifieke onderdelen of projecten gezamenlijk

extra financiering te organiseren, en kansen te benutten bijvoorbeeld door gezamenlijk subsidies aan te vragen en SROI te benutten.

Communicatie

Communicatie over de voortgang van de Town Deal en van de projecten die er deel van uitmaken, is een taak die binnen de Town Deal belegd wordt. De communicatieadviseur stelt, in samenspraak met de programmaleider, een communicatieplan op. De communicatieadviseur is verantwoordelijk voor een frequente communicatie over de uitvoering van de Town Deal. Partijen kunnen met in achtneming van de huisstijl vrijelijk communiceren over de projecten van Town Deal Sterke Streken. Het interbestuurlijke programma Agenda Stad van BZK ondersteunt de Town Deal met haar communicatie. Dit gebeurt onder andere via de website www.agendastad.nl en www.regiosaandegrens.nl.

Slotbepalingen

Uitvoering in overeenstemming met Unierecht

De afspraken van deze Town Deal worden in overeenstemming met het recht van de Europese Unie uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technische normen en voorschriften.

Gegevenswisseling

1. De in het kader van (de uitvoering van) deze Town Deal uitgewisselde dan wel uit te wisselen informatie is in beginsel openbaar. Indien een Partij verzoekt om geheimhouding zullen de overige Partijen deze informatie in beginsel geheim houden en deze geheel noch gedeeltelijk aan enige derde bekendmaken, behoudens voor zover een verplichting tot openbaarmaking voortvloeit uit de wet, een rechterlijke uitspraak of deze Town Deal.
2. Partijen dragen er zorg voor dat concurrentiegevoelige en/of privacy gevoelige informatie uitsluitend wordt gedeeld voor zover dit in overeenstemming is met de relevante internationale, Europese en nationale wettelijke kaders. Zij kunnen hiertoe nadere afspraken vastleggen.

Wijzigingen

1. Elke Partij kan schriftelijk verzoeken deze Town Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de instemming van alle Partijen.
2. Partijen treden in overleg binnen zes weken nadat een Partij het verzoek heeft kenbaar gemaakt aan de programmaleider. De programmaleider informeert de overige Partijen over de voorgestelde wijziging en vraagt hen om instemming.
3. Nadat alle Partijen aan de programmaleider kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot wijziging wordt de wijziging en de verklaringen tot instemming als bijlage aan deze Town Deal gehecht.

Opzegging

1. Elke Partij kan de Town Deal Sterke Streken met inachtneming van een opzegtermijn van drie maanden schriftelijk opzeggen, indien een zodanige verandering van omstandigheden is opgetreden dat deze Town Deal billijkheidshalve op korte termijn behoort te eindigen. De opzegging moet de verandering in omstandigheden vermelden.
2. Wanneer een Partij deze Town Deal opzegt, blijft de deal voor de overige Partijen in stand voor zover de inhoud en de strekking ervan zich daartegen niet verzetten.
3. Ingeval van beëindiging van de Town Deal Sterke Streken krachtens opzegging is geen van de Partijen jegens een andere Partij schadeplichtig.

Toetreding nieuwe partijen

Omdat dit de eerste Town Deal betreft is voor een opzet gekozen waarbij andere partijen gedurende de looptijd niet kunnen aansluiten. Mogelijk vindt de Town Deal na evaluatie van het eerste jaar doorgang waarna dan besloten wordt hoe andere partijen zich kunnen aansluiten.

Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken in de Town Deal Sterke Streken niet in rechte afdwingbaar is. Voor gemeenten geldt dat zij een inspanningsverplichting aangaan voor de onderdelen die aansluiten bij de doelstellingen van het lokale beleid.

Counterparts

De Town Deal Sterke Streken kan worden ondertekend door Partijen in verschillende exemplaren, die samengevoegd hetzelfde rechtsgevolg hebben alsof deze Town Deal is ondertekend door alle Partijen in één exemplaar.

Citeertitel

Deze Town Deal kan worden aangehaald als Town Deal Sterke Streken.

Inwerkingtreding en looptijd

Deze Town Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en eindigt op 11 mei 2024. Partijen treden uiterlijk twee maanden voor de einddatum in overleg over mogelijke voorzetting van deze Town Deal.

Periodiek overleg

Over de voortgang van de Town Deal voeren Partijen periodiek overleg, zoals beschreven in het hoofdstuk over de organisatie in deel 3 Afspraken.

Openbaarmaking

1. Deze Town Deal zal net als andere City Deals openbaar worden gemaakt door publicatie in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de Town Deals.
2. BZK rapporteert over de Agenda Stad, alsmede de hieruit voortvloeiende City en Town Deals naar de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.